

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija)

SPRENDIMAS

2009 m. gegužės 19 d.*

Sujungtose bylose C-171/07 ir C-172/07

dėl 2007 m. kovo 20 d. ir 2007 m. kovo 21 d. *Verwaltungsgericht des Saarlandes* (Vokietija) nutartimis, kurias Teisingumo Teismas gavo 2007 m. kovo 30 d., pagal EB 234 straipsnį pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

Apothekerkammer des Saarlandes,

Marion Schneider,

Michael Holzapfel,

Fritz Trennheuser,

Deutscher Apothekerverband e.V. (C-171/07),

* Proceso kalba: vokiečių.

Helga Neumann-Seiwert (C-172/07)

prieš

Saarland,

Ministerium für Justiz, Gesundheit und Soziales,

dalyvaujant

DocMorris NV,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kuri sudaro pirmininkas V. Skouris, kolegijų pirmininkai P. Jann, C. W. A. Timmermans, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot ir T. von Danwitz, teisėjai J. Makarczyk, P. Kūris, E. Juhász, G. Arestis, J. Malenovský (pranešėjas), L. Bay Larsen ir P. Lindh,

generalinis advokatas Y. Bot,
posėdžio sekretorė M. Ferreira, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2008 m. rugsėjo 3 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Apothekerkammer des Saarlandes*, M. Schneider, M. Holzapfel, F. Trennheuser ir *Deutscher Apothekerverband e.V.*, atstovaujamų prof. J. Schwarze, padedamo advokato C. Dechamps,
- H. Neumann-Seiwert, atstovaujamos advokato H.-U. Dettling,
- Saro krašto federalinės žemės ir *Ministerium für Justiz, Gesundheit und Soziales*, atstovaujamų W. Schild, padedamo advokato H. Kröninger,
- *DocMorris NV*, atstovaujamos prof. C. König, padedamo advokatės F. Diekmann,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos M. Lumma ir C. Schulze-Bar,
- Graikijos vyriausybės, atstovaujamos E. Skandalou,

- Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos G. de Bergues ir B. Messmer,
- Airijos, atstovaujamos D. O'Hagan, padedamo SC A. Collins ir BL N. Travers,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos I. M. Braguglia, padedamo *avvocato dello Stato* G. Fiengo,
- Austrijos vyriausybės, atstovaujamos C. Pesendorfer ir T. Kröll,
- Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos E. Ośniecka-Tamecka ir M. Kapko,
- Suomijos vyriausybės, atstovaujamos J. Himmanen ir A. Guimaraes-Purokoski,
- Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos E. Traversa ir H. Krämer,

susipažinęs su 2008 m. gruodžio 16 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- ¹ Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti dėl EB 43 ir EB 48 straipsnių bei Bendrijos teisės principų išaiškinimo.
- ² Šie prašymai pateikti bylose tarp *Apothekerkammer des Saarlandes* (Saro krašto vaistininkų rūmai), M. Schneider, M. Holzapfel, F. Trennheuser, *Deutscher Apothekerverband e. V.* (įregistruota asociacija „Vokietijos vaistininkų sąjunga“) (C-171/07) bei H. Neumann-Seiwert (C-172/07) ir Saro krašto federalinės žemės bei *Ministerium für Justiz, Gesundheit und Soziales* (Teisingumo, sveikatos ir socialinių reikalų ministerija, toliau – ministerija) dėl nacionalinės teisės nuostatų, numatančių, kad tik farmacininkai turi teisę būti vaistinių savininkai ir vadovai.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

- ³ 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo (OL L 255, p. 22) 26 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„Ši direktyva nederina visų reikalavimų, susijusių su galimybe užsiimti farmacijos veikla ir jos vykdymu. Visų pirma vaistinių geografinis pasiskirstymas ir ruošiamų vaistų monopolis turėtų išlikti valstybių narių reguliuojamas dalykas. Ši direktyva nekeičia valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, draudžiančių įmonėms užsiimti tam tikra farmacine veikla arba nustatančių tam tikras užsiėmimo ta veikla sąlygas.“

- ⁴ Ši konstatuojamoji dalis iš esmės pakartoja 1985 m. rugsėjo 16 d. Tarybos direktyvos 85/432/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių tam tikrą veiklą farmacijos srityje, nuostatų derinimo (OL L 253, p. 34; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 6 sk., 1 t., p. 129) antrą konstatuojamąją dalį ir 1985 m. rugsėjo 16 d. Tarybos direktyvos dėl farmacijos diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo, įskaitant priemones, padedančias veiksmingai naudotis su tam tikra farmacine veikla susijusia įsisteigimo teise (OL L 253, p. 37; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 6 sk., 1 t., p. 132), dešimtą konstatuojamąją dalį, nes šios direktyvos nuo 2007 m. spalio 20 d. buvo panaikintos ir pakeistos Direktyva 2005/36.

Nacionalinės teisės aktai

- 5 Remiantis BGBl. 1980 I, p. 1993 paskelbtos Vaistinių veiklos įstatymo (*Gesetz über das Apothekenwesen*) redakcijos, iš dalies pakeistos 2006 m. spalio 31 d. Nutarimu (BGBl. 2006 I, p. 2407, toliau – *Apothekengesetz*), 1 straipsniu:

„1. Vaistinės turi pareigą viešojo intereso sumetimais užtikrinti tinkamą gyventojų aprūpinimą vaistais.

2. Asmuo, norintis įsteigti vaistinę ir daugiausia tris vaistinės filialus, turi gauti kompetentingos institucijos leidimą.

3. Leidimas galioja tik tam farmacininkui, kuriam jis išduotas, ir tik leidimo dokumente nurodytoms patalpoms.“

- 6 *Apothekengesetz* 2 straipsnyje nurodyta:

„1. Leidimas turi būti išduodamas pateikus prašymą, jei pareiškėjas:

- 1) yra vokiečių Konstitucijos 116 straipsnio prasme, kitos Europos Sąjungos valstybės narės pilietis ar kitos Europos ekonominės erdvės susitarimui priklausančios valstybės pilietis <...>;

2) yra visiškai veiksnus;

3) yra Vokietijoje aprobuotas farmacininkas;

4) yra patikimas, kaip to reikalauja vaistinės veikla;

<...>

7) sveikatos atžvilgiu nėra netinkamas vadovauti vaistinei;

<...>

4. Leidimas steigti kelias viešąsias vaistines išduodamas pateikus prašymą, jeigu:

1) pareiškėjas atitinka 1–3 dalyse nurodytas sąlygas kiekvienos iš ketinamų steigti vaistinių atžvilgiu ir;

- 2) jo ketinama steigti vaistinė ir vaistinių filialai yra tame pačiame rajone ar tame pačiame į rajonus nesusiskirstytame mieste arba kaimyniniuose rajonuose ar į rajonus nesusiskirstytuose miestuose.

5. Šio įstatymo nuostatos atitinkamai taikomos kelių viešųjų vaistinių veiklai, su sąlyga, kad:

- 1) vaistinę turintis asmuo pats asmeniškai privalo vadovauti vienai iš vaistinių (pagrindinei vaistinei);
- 2) vaistinę turintis asmuo kiekvienos kitos vaistinės (vaistinės filialo) atsakingu asmeniu raštiškai turi paskirti farmacininką, kuris vykdytų vaistinių vadovams šiame įstatyme ir Vaistinių veiklos taisyklėse (*Apothekenbetriebsordnung*) nustatytus įpareigojimus.

<...>“

7 *Apothekengesetz* 7 straipsnyje nustatyta:

„Leidimas įpareigoja asmeniškai vadovauti vaistinei asmeninės atsakomybės pagrindu.
<...>“

8 *Apothekengesetz* 8 straipsnyje nurodyta:

„Keli asmenys kartu gali turėti vaistinę, turinčią tik pagal civilinę teisę įsteigtos ir veikiančios bendrovės arba tikrosios ūkinės bendrijos teisinį statusą; tokiais atvejais visi nariai privalo gauti leidimą. <...>“

9 *Apothekengesetz* 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Mirus leidimą turinčiam asmeniui, jo paveldėtojai gali pavesti farmacininkui vadovauti vaistinei daugiausia 12 mėnesių.“

10 Remiantis *Apothekengesetz* 14 straipsniu, ligoninės gali patikėti savo aprūpinimą vaistais arba vidaus vaistinei, t. y. vaistinei, vykdančiai veiklą atitinkamos ligoninės patalpose, arba kitos ligoninės vaistinei, arba kuriai nors ne ligoninėje įsikūrusiai vaistinei. Leidimas vidaus vaistinės veiklai išduodamas, jeigu ligoninė, be kita ko, įrodo, kad ji įdarbino farmacininką, atitinkantį to paties įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1–4, 7 ir 8 punktuose nustatytas sąlygas.

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

11 *DocMorris NV* (toliau – *DocMorris*) yra Olandijoje įsteigta akcinė bendrovė, be kita ko, užsiimanti vaistų platinimo paštu veikla. 2006 m. birželio 29 d. Sprendimu ministerija

išdavė jai leidimą filialo vaistinės Sarbriukene (Vokietija) veiklai nuo 2006 m. liepos 1 d. su sąlyga, kad ši bendrovė įdarbins farmacininką, kuriam būtų pavesta asmeniškai vadovauti šiai vaistinei asmeninės atsakomybės pagrindu (toliau – 2006 m. birželio 29 d. Sprendimas).

- 12 2006 m. rugpjūčio 2 ir 18 d. ieškovai pagrindinėje byloje pareiškė ieškinius *Verwaltungsgericht des Saarlandes* (Saro krašto administracinis teismas) dėl 2006 m. birželio 29 d. Sprendimo panaikinimo.
- 13 Šiuose ieškiniuose jie nurodė, kad tas sprendimas prieštarauja *Apothekengesetz*, nes pažeidžia vadinamąjį „Fremdbesitzverbot“, t. y. principą, pagal kurį tik farmacininkai turi teisę būti vaistinės savininkai ir verstis vaistinės veikla, kaip numatyta *Apothekengesetz* 2 straipsnio 1 dalies 3 punkte ir 7 bei 8 straipsniuose (toliau – ne farmacininkams nustatytas draudimas).
- 14 Ministerija, palaikoma *DocMorris*, nurodė, kad 2006 m. birželio 29 d. Sprendimas yra teisėtas, nes ji negalėjo taikyti atitinkamų *Apothekengesetz* nuostatų dėl to, kad jos pažeidžia įsisteigimo laisvę užtikrinančią EB 43 straipsnį. Iš tiesų kurioje nors valstybėje narėje vaistinę teisėtai turinti kapitalo bendrovė negali įeiti į Vokietijos vaistinių rinką. Tačiau toks apribojimas nėra būtinas norint pasiekti teisėtą visuomenės sveikatos apsaugos tikslą.
- 15 Tokiomis aplinkybėmis *Verwaltungsgericht des Saarlandes* nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus, kurie abiejose bylose C-171/07 ir C-172/07 suformuluoti vienodai:

„1. Ar su kapitalo bendrovių įsisteigimo laisve susijusios nuostatos (EB 43 ir EB 48 straipsniai) aiškintinos kaip draudžiančios [ne farmacininkams nustatytą

draudimą], kaip tai reglamentuota [*Apothekengesetz*] 2 straipsnio 1 dalies 1–4 ir 7 punktuose, 7 straipsnio pirmame sakinyje ir 8 straipsnio pirmame sakinyje?

2. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai:

Ar nacionalinė valdžios institucija, remdamasi Bendrijos teise ir visų pirma atsižvelgdama į EB 10 straipsnį ir Bendrijos teisės praktinio veiksmingumo principą, turi teisę ir pareigą netaikyti, jos manymu, Bendrijos teisei prieštaraujančių nacionalinės teisės nuostatų, net jei tai nėra akivaizdus Bendrijos teisės pažeidimas ir jei <...> Teisingumo Teismas nėra pripažinęs nagrinėjamų nuostatų neatitikimo Bendrijos teisei?“

- ¹⁶ 2007 m. birželio 1 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-171/07 ir C-172/07 sujungtos tam, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė ir žodinė proceso dalys bei priimtas galutinis sprendimas.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- ¹⁷ Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar EB 43 ir EB 48 straipsniai draudžia tokias nacionalinės teisės nuostatas, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje, kurios asmenims, nesantiems farmacininkais, draudžia turėti vaistines ir verstis tokia veikla.

Pirminės pastabos

- 18 Pirmiausia ir iš Teisingumo Teismo praktikos, ir iš EB 152 straipsnio 5 dalies bei iš Direktyvos 2005/36 26 konstatuojamosios dalies išplaukia, kad Bendrijos teisė nedaro įtakos valstybių narių kompetencijai tvarkyti savo socialinės apsaugos sistemas ir visų pirma įtvirtinti nuostatas, skirtas reglamentuoti tokias sveikatos priežiūros paslaugas, kokias teikia viešosios vaistinės. Vis dėlto įgyvendindamos šią kompetenciją valstybės narės turi laikytis Bendrijos teisės, visų pirma Sutarties nuostatų dėl judėjimo laisvių, įskaitant įsisteigimo laisvę. Šios nuostatos draudžia valstybėms narėms nustatyti arba išlaikyti nepagrįstus šių laisvių apribojimus sveikatos priežiūros srityje (šiuo klausimu žr. 2006 m. gegužės 16 d. Sprendimo *Watts*, C-372/04, Rink. p. I-4325, 92 ir 146 punktus bei 2009 m. kovo 10 d. Sprendimo *Hartlauer*, C-169/07, Rink. p. I-0000, 29 punktą).
- 19 Vertinant šio reikalavimo laikymąsi, reikia atsižvelgti į tai, kad žmonių sveikata ir gyvybė tarp Sutartimi saugomų interesų užima svarbiausią vietą ir kad būtent valstybės narės turi nuspręsti, kokio lygio visuomenės sveikatos apsaugą jos ketina suteikti ir kaip šį lygį pasiekti. Kadangi šis lygis įvairiose valstybėse narėse gali skirtis, valstybėms narėms turi būti suteikta diskrecija (šiuo klausimu žr. 2003 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *Deutscher Apothekerverband*, C-322/01, Rink. p. I-14887, 103 punktą; 2008 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *Komisija prieš Vokietiją*, C-141/07, Rink. p. I-0000, 51 punktą ir minėto sprendimo *Hartlauer* 30 punktą).
- 20 Antra, reikia konstatuoti, kad nei Direktyva 2005/36, nei kuri nors kita priemonė, įgyvendinanti Sutartimi užtikrinamas judėjimo laisves, nenumato sąlygų, taikomų norint užsiimti veikla vaistinių srityje, kurios apibrėžtų asmenų, turinčių teisę verstis vaistinės veikla, ratą. Todėl nacionalinės teisės nuostatos turi būti nagrinėjamos atsižvelgiant tik į Sutarties nuostatas.

- 21 Trečia, reikia pažymėti, kad asmenims, atsakingiems už mažmeninę prekybą vaistais, taikoma sistema įvairiose valstybėse narėse skiriasi. Kai kuriose valstybėse narėse būti vaistinių savininkai ir verstis vaistinės veikla gali tik savarankiškai dirbantys farmacininkai, o kitose valstybėse narėse vaistinės savininku leidžiama būti asmenims, kurie nėra savarankiškai dirbantys farmacininkai, jeigu vadovavimas tokiai vaistinei patikimas pagal darbo sutartis dirbantiems farmacininkams.

Dėl įsisteigimo laisvės apribojimo buvimo

- 22 Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką EB 43 straipsnis draudžia bet kokią nacionalinę priemonę, kuri, nors ir taikoma nediskriminuojant dėl pilietybės, gali Bendrijos piliečiams sudaryti kliūčių pasinaudoti Sutarties garantuojama įsisteigimo laisve arba naudojimąsi ja padaryti mažiau patrauklų (žr., be kita ko, 1993 m. kovo 31 d. Sprendimo *Kraus*, C-19/92, Rink. p. I-1663, 32 punktą ir 2004 m. spalio 14 d. Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus*, C-299/02, Rink. p. I-9761, 15 punktą).
- 23 Apribojimą EB 43 straipsnio prasme pirmiausia sudaro nacionalinės teisės nuostatos, kurios kitos valstybės narės ūkio subjekto įsisteigimą priimančiojoje valstybėje narėje susieja su išankstinio leidimo išdavimu ir teisę verstis savarankiška veikla suteikia tik tam tikriems ūkio subjektams, atitinkantiems iš anksto nustatytus reikalavimus, kurių laikymasis yra tokio leidimo išdavimo sąlyga. Tokios teisės nuostatos atgraso kitų valstybių narių ūkio subjektus nuo veiklos priimančiojoje valstybėje narėje vykdymo per nuolatinį veiklos centrą arba net trukdo jiems tai padaryti (šia prasme žr. minėto sprendimo *Hartlauer* 34, 35 ir 38 punktus).
- 24 Ne farmacininkams nustatytas draudimas yra toks apribojimas, nes dėl jo, atimant iš kitų ūkio subjektų teisę verstis vaistinės veikla atitinkamoje valstybėje narėje, šia savarankiška veikla leidžiama verstis tik farmacininkams.

Dėl įsisteigimo laisvės apribojimo pateisinimo

- 25 Įsisteigimo laisvės apribojimai, kurie taikomi nediskriminuojant dėl pilietybės, gali būti pateisinami privalomais bendrojo intereso pagrindais su sąlyga, kad jie gali užtikrinti tikslo, kurio jais siekiama, įgyvendinimą ir neviršija to, kas būtina šiam tikslui pasiekti (žr. minėto sprendimo *Hartlauer* 44 punktą).
- 26 Pagrindinėse bylose pirmiausia reikia konstatuoti, kad nagrinėjamos nacionalinės nuostatos taikomos nediskriminuojant dėl pilietybės.
- 27 Antra, visuomenės sveikatos apsauga yra vienas iš privalomų bendrojo intereso pagrindų, kuriais gali būti pateisinami tokių Sutarties garantuojamų judėjimo laisvių, kaip antai įsisteigimo laisvė, apribojimai (žr., be kita ko, minėto sprendimo *Hartlauer* 46 punktą).
- 28 Tiksliau sakant, minėtų judėjimo laisvių apribojimai gali būti pateisinami tikslu užtikrinti tinkamą ir kokybišką gyventojų aprūpinimą vaistais (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Deutscher Apothekerverband* 106 punktą ir minėto 2008 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *Komisija prieš Vokietiją* 47 punktą).
- 29 Trečia, reikia patikrinti, ar ne farmacininkams nustatytas draudimas yra tinkamas tokiam tikslui užtikrinti.
- 30 Šiuo atžvilgiu svarbu, kad kai yra abejonių dėl pavojaus žmonių sveikatai buvimo ar dydžio, valstybė narė gali imtis apsaugos priemonių nelaukdama, kol šio pavojaus

realumas bus visiškai įrodytas. Be to, valstybė narė gali imtis priemonių, kurios kuo labiau sumažintų pavojų visuomenės sveikatai (šia prasme žr. 2007 m. birželio 5 d. Sprendimo *Rosengren ir kt.*, C-170/04, Rink. p. I-4071, 49 punktą), įskaitant pavojų, kad gyventojai nebus tinkamai ir kokybiškai aprūpinti vaistais.

31 Šiame kontekste reikia pabrėžti itin specifinį vaistų pobūdį, kurių gydomasis poveikis išskiria juos iš kitų prekių (šiuo klausimu žr. 1991 m. kovo 21 d. Sprendimo *Delattre*, C-369/88, Rink. p. I-1487, 54 punktą).

32 Dėl šio gydomojo poveikio, jeigu vaistai vartojami, kai to nereikia ar neteisingai, jie gali padaryti didelės žalos sveikatai, o pacientas juos vartodamas gali to nesuprasti.

33 Be to, dėl per didelio vaistų vartojimo ar neteisingo jų naudojimo taip pat švaistomi finansiniai ištekliai, o tai yra dar žalingiau, nes vaistų sektorius reikalauja daug išlaidų ir turi atitikti nuolat didėjančius poreikius, o sveikatos priežiūrai skirtini finansiniai ištekliai, nesvarbu, koks būtų finansavimo būdas, nėra beribiai (pagal analogiją dėl stacionaraus gydymo žr. 2003 m. gegužės 13 d. Sprendimo *Müller-Fauré ir van Riet*, C-385/99, Rink. p. I-4509, 80 punktą ir minėto sprendimo *Watts* 109 punktą). Šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad yra tiesioginis ryšys tarp šių finansinių išteklių ir farmacijos sektoriuje veikiančių ūkio subjektų pelno, nes vaistų skyrimą daugelyje valstybių narių apmoka atitinkamos sveikatos draudimo įstaigos.

34 Atsižvelgdamos į šį pavojų visuomenės sveikatai ir socialinės apsaugos sistemų finansinei pusiausvyrai, valstybės narės gali taikyti griežtus reikalavimus už vaistų platinimą mažmena atsakingiems asmenims, būtent kalbant apie jų pardavimo sąlygas

ir pelno siekimą. Visų pirma jos gali leisti parduoti vaistus mažmena iš esmės tik farmacininkams dėl garantijų, kurias šie turi pateikti, ir informacijos, kurią jie privalo būti pasirengę suteikti vartotojui (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Delattre* 56 punktą).

35 Šiuo klausimu, atsižvelgiant į valstybėms narėms pripažįstamą teisę priimti sprendimą dėl visuomenės sveikatos apsaugos lygio, reikia pripažinti, kad jos gali reikalauti, jog vaistus platintų farmacininkai, kurie profesiniu požiūriu yra faktiškai nepriklausomi. Jos taip pat gali imtis priemonių, galinčių panaikinti ar sumažinti pavojų pažeisti šią nepriklausomybę, nes toks pažeidimas gali daryti poveikį gyventojų aprūpinimo vaistais tinkamumo ir kokybės lygiui.

36 Šiame kontekste reikia išskirti tris galimas asmenų, besiverčiančių vaistinės veikla, kategorijas, t. y. vaistininkais esančių fizinių asmenų kategoriją, farmacijos prekių sektoriuje kaip gamintojai arba didmenininkai veikiančių asmenų kategoriją ir asmenų, nėra nei vaistininkai, nei veikia minėtame sektoriuje, kategoriją.

37 Kalbant apie vaistinės veikla užsiimančią asmenį, kuris yra farmacininkas, negali būti neigiama, kad jo, kaip ir kitų asmenų, tikslas – pelno siekimas. Tačiau iš jo, kaip iš profesionalaus farmacininko, tikimasi, kad jis vaistinės veikla verčiasi ne vien ekonominiais tikslais, bet ir vadovaudamasis profesiniu požiūriu. Jo privatų interesą siekti pelno sumažina jo išsilavinimas, profesinė patirtis ir jam tenkanti atsakomybė, nes galimas teisinių ir etinių taisyklių pažeidimas kelia grėsmę ne tik jo investicijų vertei, bet ir profesinei egzistencijai.

38 Skirtingai nuo farmacininkų, ne farmacininkai paprastai neturi tokio išsilavinimo, patirties ir atsakomybės kaip farmacininkai. Tokiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad jie nesuteikia tokių pačių garantijų, kokias suteikia farmacininkai.

39 Todėl valstybė narė, neviršydamą šio sprendimo 19 punkte minėtos diskrecijos, gali manyti, kad, skirtingai nei farmacininko valdomos vaistinės atveju, kai vaistinę valdo ne farmacininkas, gali kilti pavojus visuomenės sveikatai, ypač tinkamam ir kokybiškam vaistų platinimui mažmena, nes siekiant pelno tokiu valdymo atveju nėra tokių švelninančių veiksnių, kurie priminti šio sprendimo 37 punkte ir kurie būdingi farmacininkų veiklai (pagal analogiją dėl socialinės paramos paslaugų teikimo žr. 1997 m. birželio 17 d. Sprendimo *Sodemare ir kt.*, C-70/95, Rink. p. I-3395, 32 punktą).

40 Taigi naudodamasi šio sprendimo 19 punkte nurodyta vertinimo diskrecija valstybė narė gali nevaržoma įvertinti, ar farmacijos produktų gamintojų ir didmeninių pardavėjų atveju toks pavojus konstatuotinas dėl to, kad šie galėtų pakenkti pagal darbo sutartį dirbančių farmacininkų nepriklausomybei, skatindami juos teikti pirmenybę tiems vaistams, kuriuos patys gamina arba parduoda. Be to, valstybė narė gali įvertinti, ar farmacininkais nesantys asmenys, kurie verčiasi vaistinės veikla, gali pažeisti pagal darbo sutartį dirbančių farmacininkų nepriklausomybę, skatindami pastaruosius parduoti vaistus, kurių sandėliavimas nebėra rentabilus, arba tai, ar šie asmenys gali mažinti veiklos sąnaudas tokiu būdu, kuris galėtų paveikti mažmeninės vaistų prekybos sąlygas.

41 Teisingumo Teismui pateiktose pastabose *DocMorris* ir Europos Bendrijų Komisija taip pat tvirtino, kad pagrindinėse bylose ne farmacininkams nustatytas draudimas negali būti pateisinamas bendroju interesu, nes šio tikslo siekiama nenuosekliai.

- 42 Šiuo atžvilgiu iš Teisingumo Teismo praktikos išplaukia, kad nacionalinės teisės aktas gali užtikrinti nurodyto tikslo pasiekimą tik tuo atveju, jei šis aktas iš tiesų atitinka ketinimą pasiekti šį tikslą nuosekliai ir sistemaiškai (žr. 2007 m. kovo 6 d. Sprendimo *Placanica ir kt.*, C-338/04, C-359/04 ir C-360/04, Rink. p. I-1891, 53 ir 58 punktus; 2008 m. liepos 17 d. Sprendimo *Corporación Dermoestética*, C-500/06, Rink. p. I-0000, 39 ir 40 punktus bei minėto sprendimo *Hartlauer* 55 punktą).
- 43 Šiame kontekste reikia pažymėti, kad nacionalinės teisės nuostatos nenustato absoliutaus draudimo verstis vaistinės veikla farmacininkais nesantiems asmenims.
- 44 Visų pirma *Apothekengesetz* 13 straipsnio 1 dalyje numatytas išimtinis atvejis, kad farmacininkais nesantys farmacininko paveldėtojai gali verstis vaistinės veikla paveldėtoje vaistinėje daugiausia 12 mėnesių.
- 45 Vis dėlto ši išimtis atrodo pateisinama mirusiojo farmacininko šeimos narių teisių ir teisėtų turtinių interesų apsaugos atžvilgiu. Šiuo klausimu reikia konstatuoti, kad valstybės narės gali manyti, jog farmacininko paveldėtojų interesai negali paneigti iš jų pačių teisės sistemų išplaukiančių reikalavimų ir garantijų, kuriuos turi atitikti vaistinės veikla besiverčiantys farmacininkai. Šiame kontekste visų pirma reikia turėti omenyje, kad paveldėtos vaistinės veikla visu pereinamuoju laikotarpiu turi būti vykdoma vadovaujant diplomuotam farmacininkui. Todėl šiuo konkrečiu atveju paveldėtojai negali būti prilyginami kitiems farmacininkais nesantiems asmenims, kurie verčiasi vaistinės veikla.
- 46 Be to, reikia pažymėti, kad minėta išimtis veikia tik laikinai, nes paveldėtojai per dvylika mėnesių privalo perduoti vaistinės veiklą farmacininkui.

47 Taigi šia išimtimi siekiama sudaryti galimybę teisių perėmėjams perleisti vaistinę farmacininkui per terminą, kuris nėra neprotingas, ir todėl ji gali būti laikoma nekeliančia pavojaus gyventojų aprūpinimo vaistais tinkamumui ir kokybei.

48 Be to, toks pavojus negali kilti ir dėl aplinkybės, kad ligoninėms leidžiama turėti vidaus vaistines. Pastarosios skirtos ne aprūpinti vaistais asmenis už šių ligoninių ribų, o tiekti vaistus įstaigoms, kuriose jos įsikūrusios. Taigi tokias vaistines turinčios ligoninės iš esmės negali daryti poveikio bendram visų gyventojų aprūpinimo vaistais tinkamumo ir kokybės lygiui. Be to, atsižvelgiant į tai, kad šios ligoninės yra medicinos paslaugų teikėjos, nėra jokio pagrindo manyti, jog jos turėtų interesą siekti pelno pažeisdamos pacientų, kuriems skirti šiose ligoninėse įsikūrusių vaistinių parduodami vaistai, interesus.

49 Galiausiai, nors minėtos teisės akto nuostatos ir leidžia farmacininkams turėti iki trijų tos pačios vaistinės filialų, tokiai galimybei nustatytos kelios sąlygos, kuriomis siekiama išsaugoti su visuomenės sveikata susijusius reikalavimus. Pirmiausia filialai veikia asmeninės suinteresuoto farmacininko, kuris tuo pačiu nustato bendrą jų prekybos politiką, atsakomybės pagrindu. Taigi reikia manyti, kad šiems filialams vadovaujama laikantis ir profesinio požiūrio, o privatus, su pelno siekimu susijęs interesas sumažėja tiek pat, kiek vadovavimo filialo statuso neturinčiai vaistinei atveju. Be to, kad būtų užtikrinti pakankamas vaistinę valdančio farmacininko buvimas filialuose ir veiksminga šio farmacininko priežiūra, šie filialai turi būti apibrėžtoje geografinėje teritorijoje. Galiausiai vaistinę valdantis farmacininkas kiekvienam filialui turi paskirti atsakingą farmacininką, kuris privalo prižiūrėti teisinių įpareigojimų laikymąsi ir tai, kad atitinkamo filialo valdymas atitiktų bendrą prekybos politiką, kurią yra nustatęs vaistinę valdantis farmacininkas.

50 Kadangi minėtų filialų veikla priklauso nuo šių sąlygų, pagrindinėje byloje nagrinėjamos nuostatos negali būti laikomos nenuosekliomis.

- 51 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, reikia konstatuoti, jog pagrindinėje byloje nagrinėjamos nuostatos gali garantuoti, kad bus pasiektas tikslas užtikrinti tinkamą ir kokybišką gyventojų aprūpinimą vaistais ir kartu – visuomenės sveikatos apsaugą.
- 52 Ketvirta, reikia patikrinti, ar įsisteigimo laisvės apribojimas neviršija to, kas būtina minėtam tikslui pasiekti, t. y. ar nėra EB 43 straipsniu užtikrinamą laisvę mažiau ribojančių priemonių, leidžiančių pasiekti šį tikslą taip pat veiksmingai.
- 53 Šiuo atžvilgiu *DocMorris* ir Komisija Teisingumo Teisme nurodė, kad šis tikslas galėtų būti pasiektas mažiau ribojančiomis priemonėmis, pavyzdžiui, farmacininko buvimo vaistinėje pareiga, pareiga sudaryti draudimo sutartį arba adekvačių patikrinimų ir veiksmingų sankcijų sistema.
- 54 Vis dėlto, atsižvelgiant į valstybėms narėms paliktą vertinimo diskreciją, kaip priminta šio sprendimo 19 punkte, valstybė narė gali manyti, kad yra pavojus praktiškai pažeisti ar apeiti teisės aktų taisykles, ginančias farmacininkų profesinę nepriklausomybę, nes farmacininku nesančio asmens interesas gauti pelno nebus sumažintas tiek pat, kiek nepriklausomų farmacininkų atveju, ir samdomų farmacininkų pavaldumas savininkui galėtų apsunkinti jų galimybę prieštarauti šio duodamiems nurodymams.
- 55 Be bendro pobūdžio pastabų, Komisija nenurodė nieko, kas galėtų įrodyti, kokia konkreti sistema, taip pat veiksmingai kaip prevencinis ne farmacininkams nustatytas draudimas, galėtų užtikrinti, kad, nepaisant pastarajame punkte išsakytų argumentų, minėtos teisės normos nebūtų pažeidžiamos praktiškai.

- 56 Be to, priešingai nei teigia *DocMorris* ir Komisija, grėsmė farmacininko profesijos nepriklausomybei taip pat veiksmingai negali būti pašalinta nustatant pareigą sudaryti draudimo sutartį, kaip antai civilinės atsakomybės draudimo sutartis. Nors ši priemonė leistų pacientui gauti piniginę kompensaciją už galimą žalą, ji veiktų *a posteriori* ir būtų mažiau veiksminga nei ginčijamas draudimas, nes atitinkamam valdytojui nebūtina kliudytų daryti įtaką pagal darbo sutartį dirbantiems farmacininkams.
- 57 Tokiomis aplinkybėmis neįrodyta, kad kita EB 43 straipsniu užtikrinamą laisvę mažiau ribojanti priemonė nei ne farmacininkams nustatytas draudimas leistų taip pat veiksmingai užtikrinti tokį gyventojų aprūpinimo vaistais tinkamumo ir kokybės lygį, kuris pasiekiamas taikant šį draudimą.
- 58 Todėl pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos yra tinkamos užtikrinti jomis siekiamo tikslo įgyvendinimą ir neviršija to, kas būtina jį pasiekti. Taigi reikia pripažinti, kad šis tikslas gali pateisinti iš šio teisinio reguliavimo išplaukiančius apribojimus.
- 59 Šios išvados nepaneigia Saro krašto federalinės žemės, ministerijos, *DocMorris* ir Komisijos nurodytas 2005 m. balandžio 21 d. Sprendimas *Komisija prieš Graikiją* (C-140/03, Rink. p. I-3177), kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, kad priėmusi bei palikusi galioti nacionalinės teisės nuostatas, pagal kurias juridinio asmens galimybė atidaryti optikos parduotuvę, be kita ko, susiejama su sąlyga, kad leidimas atidaryti ir eksploatuoti optikos parduotuvę suteikiamas pripažinto optiko, fizinio asmens, vardu ir kad asmuo, turintis leidimą eksploatuoti parduotuvę, valdo bent 50 % bendrovės kapitalo ir šia dalimi jam tenka šios bendrovės pelnas ir nuostoliai, Graikijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal EB 43 ir EB 48 straipsnius.

- 60 Atsižvelgiant į ypatingą vaistų pobūdį ir jų rinką, esant dabartinei Bendrijos teisės padėčiai Teisingumo Teismo išvadų minėtame sprendime *Komisija prieš Graikiją* negalima perkelti į mažmeninės vaistų prekybos sritį. Skirtingai nuo optikos prekių, dėl terapinių priemonių paskirti ar vartojami vaistai, nepaisant visko, vartojami nesant būtinybės arba neteisingai, gali pasirodyti esą labai žalingi sveikatai, pacientui negalint to suvokti juos vartojant. Be to, mediciniškai nepateisinamas vaistų pardavimas reiškia viešųjų finansinių išteklių švaistymą, kurio negalima lyginti su švaistymu dėl nepateisinamo optikos prekių pardavimo.
- 61 Atsižvelgiant į visa tai, kas pasakyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip, kad EB 43 ir EB 48 straipsniai nedraudžia tokių nacionalinės teisės nuostatų, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje, pagal kurias farmacininkais nesantys asmenys negali būti vaistinių savininkai ir verstis vaistinės veikla.

Dėl antrojo klausimo

- 62 Atsižvelgiant į pirmojo klausimo atsakymą, nėra reikalo atsakyti į antrąjį klausimą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 63 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusiai teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

EB 43 ir EB 48 straipsniai nedraudžia tokių nacionalinės teisės nuostatų, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje, pagal kurias farmacininkais nesantys asmenys negali būti vaistinių savininkai ir verstis vaistinės veikla.

Parašai.